

ACC. N:R M. 14681: 1-5.

Landskap: Blekinge Upptecknare: Agneta Lundelöf, Lund
Härad: Östra Berättare: Kalle Ljöholm
Socken: Torhamn Berättarens yrke:
Uppteckningsår: 1958 Född år 1901 i Torhamn

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Gjukdomar. s. 1-2.
"Klöver". s. 2.
Bortbyting. s. 2.
Kathällning. s. 3.
Nöjen. s. 3.
Om prägar och trodunniga präster. s. 4.
Himmels prydnade. s. 5.
Öknamn. s. 5.

" Förr i världen fanns det egentligen bara 4 sorts sjukdomar:
skotten (skåtet)
betet
vreet
knarren

Skottet skulle skjutas bort. När jag var barn ⁴⁴botte här en medicingumma, som hette Ellen Pettersson. Hon kunde bota 'polen i ögonen' --- starr --- bara genom att spruta folk i ögonen med en hönsfjäder, som hon doppat i någon vätska. Hon fick, när hon var gammal, skottet, och ville få det bortskjutet. Jag var bara 14-15 år, men jag ville göra det. Då skulle jag gå in till henne, där hon låg i sin säng, sikta på henne med bössan och säga: 'Nu skjuter jag er' +- 'Vad skjuter mi för?', frågade hon. 'Jag skjuter er för skottet. Och skottet skall gå från bröstet till bössan och från bössan i noen (norr)'. Och så skulle jag gå ut och skjuta av skottet. Så skulle jag göra tre gånger å rad, men sista gånger sa jag fel. Jag skulle säga det sista tre ggr också men jag sa det bara två, sen gick jag ut och sköt. Käringen blev rasande och trodde väl jag önskade livet ut henne. På natten efter dog hon.

Knarren var någonting som satte sig i foten. Man hörde hur det knarrade. Det botade man genom att sätta den onga foten på en tröskel, hugga med en yxa i tröskeln och säga en lik-

nande ramsa. Då gick knarren i tröskeln.

Betet satte sig också i foten, men det vet jag inte hur man botade.

Det fanns en hel del sådana där medicingummor förr. Den värsta vi hört om var en fru Andersson. Men hon var så skicklig att t.o.m. doktor Lagerholm från lasarettet i Karlskrona lät sig botas av henne.

Så fanns det en gumma som försökte förgöra ett hus, som en släkting till mig byggt. Hon slängde en stor kladd trollsmör på väggen, när hon gick förbi. Vad det var vet jag inte, men de lyckades klara av det, för de visste att man skulle bränna bort sånt med 7 sorters trä. Det gjorde de, och medans de höll på fick de inte tala med någon.

Bortbytingar råkade de ut för ibland. En fru, som misstänkte att hon fått en bortbyting, fick råd av en klok gumma. Hon skulle skaffa hem löpe och malt, tända ugnen och börja brygga öl i två äggskal, så skulle hon se att bortbytingen avslöjade sig genom att säga något. Bondkvinnan gjorde så, och till sist sa barnet: 'Fast jag är så gammal, att jag sett 7 skogar uppvuxna och 7 avhuggna, men aldrig har jag sett något så dumt som det du gör.' Då visste kvinnan var det var för slä⁴s barn, och hon satte det på grisslan för att skjuta in det i den varma ugnen, men då kom trollkärningen och gav henne sitt barn tillbaka.

Man hade det ~~h~~ysligt fattigt och knappt med maten. Så var det ända till för en 30- 40 år sen. Man åt potatis och sill, och loknemjolk. Det åt man ur samma skål med var sin sked. Så hade man lite rågkaffe, bröd och sirap. Brödet var de så rädda om, att de hade de liggande uppe på sparrar under taket. Hela året sparade man för att ha till julen. Och man samlade enbär för att göra enbärsöl. Dom gick man och samlade upp i ett såll och slog av bären från buskarna med en käpp. Och så skiljde de bären från taggarna.

Man åt ofta vattenvälling på mjöl och lite potatis, och ibland hade man sillbitar i och då kallades det sillaså.

Jag har hört talas om en man, som var mjölnare på Nänmdens kvarn. Han hade många barn och de hade det mycket fattigt. En morgon när man såg sin hustru klä på barnen, såg han att de var så magra. Och han grät. Han bad sin hustru att få låna ett huckle (huckle) och något att bära i. Det tog han med sig och ett ljus och nyckeln till kvarnen. Och så gick han ut. Han gick till kvarnen och där borstade han av det mjöl, som fastnat mellan kvarnstenarna. Det blev väl 2-3 liter och det bär han i hucket. Så grävde han upp gammal potatis ur en åker och fick en 10-12 småbitar. Det gick mannen hem med och lät sin hustru göra vattenvälling åt barnen på.

Nöjen hade de gån gott om förr. De hade lek i vart hus då och då, och dansade ringlekar och läkte lekar.

Min mor har berättat om en piga, som tjänste hos prästen. Hon ville ut och dansa var kväll, och prästen var väl inte så glad åt det. Men en kväll när pigan skulle gå, ville han gå med. Pigan ville förstas inte det, men prästen var envis och så fick de sällskap. När de kom fram till gården där dansen var, sa prästen: 'Kom med mig och titta genom fönstret först'. När de stod där och tittade, såg pigan den lede själv dansa där inne bland de andra med sin kätting och eld i halsen. 'Så illa är det', sa prästen, och sen gick pigan aldrig mer till dans.

Mor brukar också berätta om två andra pigor, som tjänste i en prästgård. Den ena var en allvarlig flicka, men den andra var en riktig 'yrkoppa'. En dag när de två flickorna var nere vid sjön och bykte kläder, så kom där två 'tossor', grodor. 'Maka dig, du bukatrissa, när du barnat skall jag komma på ditt barnaöl', sa yrkoppan. Några dagar senare kom det en stor skjuts till prästgården, för att hämta pigan. Hon ville inte fara, men prästen läste över henne och sa åt henne att inget äta hos dem hon skulle till. Så hon for med skjutsen och vidare över en sjö. Men sen band de för ögonen på henne, och tog inte bort den förrän de stod i en sal, där allt glimmade som guld. Där fanns en fru med ett barn, och pigan skulle hålla barnet till dop. Det var den ära hon fick. Det gjorde hon, men hon åt inget som bjöds henne och därför körde de hem henne när allt var klart.

I husen förr hade de alltid bara öppen spis. Så hade de ett hängeträ, som först var av trä och sen av järn. Det fanns de som hade gruva också.

På golven hade de trasmattor, men ingenting på väggarna. Sen kom det religiösa tavlor. Jag minns en som var någon slags livstrappa. Det var en trappa med avsatser, och på var avsats en bild för den åldern. Den började minns jag med ett barn som sprang och lekte med ett rullband. Och så fanns Adam och Eva med också. Senare hade de mycket bilder av de kungliga. På väggarna hade de också hyllor, som de ställde tallrikarna på kant på.

Öknamn: Måga Trosa, Kitta Nocklar, Kaften Speleman, Ja min Fästeman, Långe Barfot, Nisse Lusti, Mauski Kåskolt; Nicklas Fes och Bögle ~~MÅKAN~~ Håken.